

SXEDIO.GA5

17.12.1952: Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΓΟΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΤΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΥΠΟΣΧΟΜΕΝΟΣ ΝΑ ΤΟ ΧΕΙΡΙΣΘΕΙ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ

Ενώ ο Αλέξανδρος Παπάγος προσπαθούσε να σχηματίσει την πρώτη αυτοδύναμη κυβέρνηση της Ελλάδας εδώ και πολλά χρόνια που βγήκε από τις εκλογές της **18ης Νοεμβρίου 1952**, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος συνέχιζε τις επαφές του στη Νέα Υόρκη και σε άλλες πόλεις όπου δημιουργούσε επιτροπές δικαιοσύνης για τη Κύπρο και εξασφάλιζε ψηφίσματα υπέρ της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων όπως στις **6 Δεκεμβρίου** από την Εκτελεστική Επιτροπή της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Ελευθέρων Εργατικών Ενώσεων στη Νέα Υόρκη.

Ταυτόχρονα όμως ο Μακάριος δεν άφηνε ήσυχο τον νέο πρωθυπουργό της Ελλάδας και πίεζε συνεχώς καλώντας τον να πάρει σαφή θέση γύρω από το θέμα της κυπριακής προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη.

Σε δήλωση του ο Μακάριος όχι μόνο καλούσε τον Έλληνα πρωθυπουργό να ξεκαθαρίσει τα πράγματα, αλλά του τόνιζε ότι ήταν υποχρεωμένος να αναλάβει προώθηση του Κυπριακού.

Σύμφωνα με τη δήλωση του στον ανταποκριτή της εφημερίδας "Καθημερινή" στη Νέα Υόρκη, ο Μακάριος ανέφερε:

" Η Ελληνική Κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να λάβει σαφή θέση εις το κυπριακόν. Τούτο είναι η μόνη λογική ενέργεια και δεν πρόκειται να περιπλέξη περαιτέρω την κατάστασιν. Εάν εκλέξη την οδόν της σιωπής δεν πρόκειται να επιτύχη τίποτε. Εάν η προκάτοχος ελληνική Κυβέρνησις ελάμβανε σαφή θέση, η κατάστασις θα ήτο τώρα καλυτέρα. Η Εθναρχία προέβη εις διαβήματα τα οποία θα συνεχισθούν όπως επίσης θα εξακολουθήση ένα ειρηνικόν αγώνα μέχρις επιλύσεως του Κυπριακού ζητήματος".

Αυτό που πίεζε ο Μακάριος δεν καθυστέρησε να ρθει, αλλά ήταν πολύ λίγο και με γενικότητες.

Ο Αλέξανδρος Παπάγος παρουσιάζοντας τις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης του στη Βουλή των Ελλήνων στις 17 Δεκεμβρίου 1952 σύμφωνα με το ΕΙΡ (Ελληνικό Ιδρυμα Ραδιοφωνίας) υποσχέθηκε "να χειρισθή το Κυπριακόν ζήτημα το οποίον ως είναι φυσικόν συνέχει τας ευχάς και τας καρδίας όλων των Ελλήνων εντός των πλαισίων της σημερινής πραγματικότητας".

Πραγματικότητα όμως σήμαινε άρνηση της Αγγλίας και αντίδραση ακόμα και της Τουρκίας (που άρχισε να μπαίνει σιγά, σιγά στο χορό), στην ένωση που ζητούσαν οι Κύπριοι.

Παρ' όλη τη μικρή και με γενικότητες δήλωση του Παπάγου οι κύπριοι αισθάνονταν συγκροτημένα ικανοποιημένοι γιατί για πρώτη φορά το Κυπριακό, όπως τόνιζαν, αναφερόταν στις προγραμματικές δηλώσεις μιας ελληνικής Κυβέρνησης.

Τη στάση του Παπάγου επέκρινε ιδιαίτερα ο βουλευτής Δωδεκανήσου Ε. Ζαννής που τον κάλεσε να προωθήσει το κυπριακό αίτημα πιο τολμηρά:

"Κύριοι βουλευτάι,

Εχω την τιμήν να αντιπροσωπεύω την προσφάτως απελευθερωθείσαν μαρτυρικήν Δωδεκάνησον, η οποία εγνώρισε τη στιγνήν δουλείαν του Ιταλικού φασισμού.

Γνωρίζω τους παλμούς και τους πόθους των αλυτρώτων αδελφών, διότι έζησα το μαρτύριον της δουλείας και διότι εδοκίμασα την υπερτάτην χαράν της ελευθερίας. Ενώ λοιπόν ανεμόμεν από μίαν κυβέρνησιν τόσον μεγάλης και συμαγούς πλειοψηφίας μίαν δήλωσιν, η οποία να είναι προμήνυμα της ελευθερίας, εν τούτοις επληροφορήθημεν, ματά τρόπον τελεσιγραφικόν, ότι το Κυπριακόν θα αντιμετωπισθή εντός των πλαισίων της πραγματικότητας.

Δι' όσους γνωρίζουν και παρακολουθούν την εξέλιξιν του ζητήματος, ουδεμία αμφιβολία απομένει ότι τα λεγόμενα πατροπαράδοτα πλαίσια της αγγλοελληνικής φιλίας έχουν εξελιχθή εις βρόγχον

εις τον λαιμόν του Κυπριακού Ελληνισμού. Το Κυπριακόν ήτο δυνατόν να λυθή εντός των αγγλοελληνικών πλαισίων, αλλά δυστυχώς ουδείς πλέον οσονδήποτε θιασώτης και αν είναι της αγγλοελληνικής φιλίας, ελπίζει ότι τούτο είναι δυνατόν να προβληθή εις το διεθνές προσκήνιον. Οχι βεβαίως διότι επιθυμούμεν οι Έλληνες αντιδικίαν προς την Μεγάλην Βρετανίαν, αλλά διότι αποφασιστικώς του ελληνικού λαού πρέπει να είναι όπως η Μ. Βρετανία μη αντιδική προς το δίκαιον.

Και το δίκαιον εις τη προκειμένην περίπτωσιν είναι η εφαρμογή της αρχής της αυτοδιαθέσεως των λαών.

Τελευταίων κύριοι συνάδελφοι, δικαιούμαι να απευθυνθώ προς την Κυβέρνησιν και προς τον Πρόεδρον αυτής διά να υπομνήσω μίαν αρχήν, η οποία τον εβοήθησεν εις την μακράν και ένδοξον σταδιοδρομίαν του: "Ότι οι κυβερνήται οφείλουν να είναι γενναίοι και ότι μόνον με τη τόλμην εκβιάζεται η νίκη".

Ότι όμως και αν ήθελαν οι Κύπριοι και η αντιπολίτευση του Παπάγου στην Ελλάδα δεν μπορούσε να γίνει τουλάχιστον αμέσως.

Γιατί στις **22** Δεκεμβρίου η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, αφού εν τω μεταξύ ενέκρινε ευνοϊκό ψήφισμα για τις θέσεις της Κύπρου (καλούσε με απόφαση στις **16.12.** τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ να ενισχύσουν την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης για όλους τους λαούς για όλα τα έθνη, σύμφωνα με τη θέληση τους, εκφραζομένη με δημοψήφισμα ή άλλο δημοκρατικό μέσο) ανέβαλε τις εργασίες της για δυο μήνες μέχρι τις **24** Φεβρουαρίου, λόγω των προεδρικών εκλογών που ανέδειξαν στο τέλος τον Αϊζενχάουερ ως Πρόεδρο κι έτσι δεν προσφερόταν για άλλη μια φορά προσφυγή στον ΟΗΕ και η παρουσία του Κυπριακού στο διεθνές βήμα.

Το παράπονο των Κυπρίων για τη στάση του Παπάγου να μη προωθήσει την κυπριακή προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη εξέφραζε σε σημείωμά του το περιοδικό της Εθναρχίας "Ελληνική Κύπρος", τεύχος **45**:

" ANTIΘΕΤΩΣ προς τας προσδοκίας του Κυπριακού και γενικώτερον του ελληνικού λαού, όστις ήλίζεν ότι ο σχηματισμός ισχυράς εθνικής Κυβερνήσεως θα συνετέλει εις την άνευ ενδοιασμών προώθησιν του κυπριακού ζητήματος προς την οριστικήν λύσιν του, ο πρωθυπουργός κ. Παπάγος αναφερθείς τρις- από της ανόδου του εις την εξουσαν- επί του κυπριακού, ισαρίθμους φορές απεγοήτευσεν όχι μόνον τους κυπρίους, αλλά και όλους τους Ελληνας.

Δεν αμφισβητούμεν βεβαίως, δι' όσων γράφομεν, τον εγνωσμένον πατριωτισμόν και την συμπαράστασιν του στρατάρχου εις τον αγώνα μας, διά την ευόδωσιν του οποίου (παρ' όλον ότι αορίστως και ασαφώς) έδωσε διά την

των προγραμματικών του δηλώσεων, υπόσχεσιν προς τον Ελληνικόν λαόν, ότι θα εργασθή και θα μοχθήση.

Διαφωνούμεν απλώς ως προς τον τρόπον, με τον οποίον αντιμετώπιζει το όλον ζήτημα και ως προς τα μέσα τα οποία αφήνει να νοηθή ότι θα μετέλθη διά την ρύμισιν του. Ο Στρατάρχης Παπάγος ηκολούθησε δυστυχώς ως προς ταύτα την πεπατημένην οδόν των τελευταίων ελληνικών Κυβερνήσεων, αίτινες δεν έπαυσαν μέχρι τέλους να αντιμετώπιζουν αορίστως και συναίσθηματικώς το όλον ζήτημα και να αναζητούν την λύσιν του μέσα εις τα αμφιβόλου πλέον αντιοχής πλαίσια της ελληνοβρετανικής φιλίας.

Αυτό τουλάχιστον συνάγεται τόσον από τας δηλώσεις του προς την Αγγλικήν εφημερίδα "Ντέιλι Εξπρές" εις τας οποίας φέρεται ειπών, ότι το κυπριακόν ζήτημα θα λυθή ικανοποιητικώς με καλήν θέλησιν εξ αμοτέρων των μερών "ουχ ήττον όμως δεν υπάρχει ανάγκη να βιασθούν τα πράγματα" όσον και από την περί Κύπρου παράγραφον απαντητικού προς τον Εθνάρχην τηλεγραφήματος του ("θα πράξη τα πάντα, ίνα το κυπριακόν ζήτημα λάβη εντός των πλαισίων της σημερινής πραγματικότητας, την εμπρέπουσαν εις αυτό θέσιν") ως και τας εν τη Βουλή προγραμματικές δηλώσεις της Κυβερνήσεως του, καθ' ας αναφερόμενος εις τον πανελλήνιον πόθον της ενώσεως επανέλαβε όσα

σχεδόν είχε τηλεγραφήσει και προς τον Εθνάρχη, ότι δηλαδή η υπ' αυτόν Κυβέρνησις "θα χειρισθή το Κυπριακόν ζήτημα εντός των πλαισίων της σημερινής πραγματικότητος".

Είναι φανερόν ότι ο Στρατάρχης χωρίς να το υποπτεύεται, ενίσχυσε διά των δηλώσεων του τας προφάσεις των βρεττανών και των οργάνων των, οίτινες ουδέν σοβαρόν επιχείρημα έχοντες και να αντιτάξωσιν εις τον ενωτικόν πόθον του κυπριακού λαού επικαλούνται υπέρ της αγγλικής κατοχής το ανώμαλον της διεθνούς καταστάσεως και ζητούν πίστωσιν χρόνου.

Το Κυπριακόν όμως ζήτημα, ως ζήτημα καθαρώς ηθικής τάξεως, ουδεμίαν άλλην παρέλκυσιν είναι ορθόν να υποστή και ουδεμίαν-πλην του φυσικού δικαίου της ελευθερίας- σκοπιμότητα να υπηρετήση. Αλλωστε προς τι η περαιτέρω πίστωσις χρόνου; Μήπως διά να παρασχεθή εις τους Βρεττανούς η ευκαιρία να "εξαγγλίσουν την αποικίαν"- πράγμα το οποίον επιδιώκουν διά της εσχάτως υπ' αυτών εκδηλωθείσης βαθείας οικονομικής διεισδύσεως και της βαθμιαίας μετατροπής της Νήσου εις πολεμικήν βάσιν- ή μήπως διά να επιβουλεύονται την Παιδείαν μας να αφαιμάσσουν οικονομικώς τον λαόν μας και να οδηγούν επικινδύνως τον τόπον μας εις τον κατήγορον του πνευματικού και ψυχικού μαρρασμού;

Αλλά το ζήτημα- απαντούν οι Βρεττανοί, και μετ' αυτών οι αδιάλλακτοι οπαδοί της διπλωματικής σκοπιμότητος και επικφυλακτικότητος- είναι αλληλένδετον με την γενικήν πολιτικήν κατάστασιν του κόσμου, και πρέπει, ως εκ τούτου να αντιμετωπισθή ρεαλιστικά, "εντός των πλαισίων της σημερινής πραγματικότητος".

Ποία όμως πραγματικότης δημιουργεί πλαίσια ισχυρότερα της προσφάτου αποφάσεως της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών, καθ' ην αι Κυβερνώσαι Δυνάμεις οφείλουν να αναγνωρίζουν και προάγουν την πραγματοποίησιν του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως των υπό την διοίκησιν των λαών, και - εφ' όσον διά του Δημοψηφίσματος ή άλλου μέσου

διαπιστώσουν την ελευθερίαν των θέλησιν- να διεκολύνουν την άσκησιν του δικαιώματος των τούτου;

Και η Κύπρος- ως γνωστόν- εξέφρασε δι' αδιαβλήτου δημοψηφίσματος την ενωτική της αξίωσιν, την οποίαν ολόκληρον το Έθνος εξανεμίζεται σήμερον και την οποίαν εις μάτην εζήτησαν να αξιοποιήσουν, διαπαγματευόμενοι μετά των βρεττανών το ζήτημα, οι κύπριοι διά της Εθναρχίας των και οι ελεύθεροι αδελφοί διά των υπευθύνων αντιπροσώπων των.

Όλα αυτά αποτελούν πραγματικότητας, αίτινες δεν δύνανται να παροραθούν, και εκ των οποίων απεναντίας, προκύπτει έντονος η ανάγκλη της αμέσου διευθετήσεως του ζητήματος, συμφώνως προς το σήμερον επικρατούν παγκόσμιον φιλελεύθερον πνεύμα, συμφώνως προς αυτήν ταύτην την έννοιαν του δικαίου και της ηθικής.

Η νέα ελληνική Κυβέρνησις, περιβεβλημένη το κύρος της εντολής του λαού και διαθέτουσα την ισχύν μιας καταπληκτικής πλειονοψηφίας έχει επιτακτικόν καθήκον να χειρισθή το ζήτημα θαρραλέως και αποφασιστικώς χωρίς δισταγμούς και αμφιταλαντεύσεις με τον ανδρισμόν και την ευτολμίαν εκείνην την οποίαν εμπνέει η συναίσθησις των καταπατουμένων εθνικών δικαίων της.

Η επί του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως ληφθείσα απόφασις της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ παρέχει εις αυτήν νόμιμον βάσιν δι'αποφασιστικόν χειρισμόν του ζητήματος, και συμφώνως προς τας δηλώσεις του κ. Αθαν. Πολίτη, αρχηγού της παρά τω ΟΗΕ ελληνικής αντιπροσωπείας, αφήνει εις αυτήν ανοικτήν την θύραν διά μελλοντικής προς την κατεύθυνσιν ταύτην ενεργείας της, θα ήτο βεβαίως ευχής έργον εάν το ζήτημα ηδύνατο να λυθή εντός των πλαisiών της αγγλοελληνικής φιλίας,

Αλλά τα πλαίσια ταύτα, όπως προσφυώς παρετήρησεν εις τον ενώπιον της Βουλής λόγον του ο εκ των βουλευτών της Δωδεκανήσου κ. Ζαννής "έχουν εξελιχθή εις βρόγχον εις τον λαιμόν του Κυπριακού ελληνισμού".

Μία λοιπόν πραγματικότητα απομένει, εντός των πλαισίων της οποίας οφείλει το Κυπριακόν να λυθή. Και η πραγματικότητα αυτή είναι η διά του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, υπεύθυνος εκ μέρους της ελληνικής Κυβερνήσεως διεκδίκησις της Κύπρου, της οποίας η αποδοσις εις την ενότητα του συνασπισμού των ελευθέρων λαών, θα ενισχύση και τη εν τη περιοχή ταύτη της Μεσογείου άμυναν του δυτικού κόσμου, θα καταστήση περισσότερο αποφασισιστικήν και σταθεράν".

Παρά το γεγονός ότι οι εργασίες της Γενικής Συνέλευσης είχαν ανασταλεί γιατί καμμιά χώρα δεν ήθελε να πάρει θέση έναντι των διεθνών προβλημάτων μέχρι να ξεκαθαρίσει το θέλημα της ηγεσίας στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Μακάριος παρέτεινε την παραμονή του εκεί και συνέχιζε να ιδρύει τοπικές επιτροπές δικαιοσύνης προς την Κύπρο και να κινητοποιεί τους ελληνοαμερικανούς.

Μία από τις επιτυχείς κινητοποιήσεις του Μακαρίου ήταν η συγκέντρωση υπογραφών από χιλιάδες ελληνοαμερικανούς που θα στέλλονταν στην Γερουσία και την αμερικανική Κυβέρνηση, για να ασκήσει το κύρος της για παροχή στον κυπριακό λαό του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης.

Οι Ελληνοαμερικανοί υπέγραφαν το πιο κάτω κείμενο:

"Ημείς οι υπεγραγραμμένοι αμερικανοί πολίται, διά του παρόντος ευσεβάστως εξαιτούμεθα από τον Πρόεδρον των Ηνωμένων Πολιτειών, το Στέητ Ντηπάρτμεντ και τα μέλη του Κογκρέσσου μας, όπως ασκήσωσι το κύρος των και παράσχουν την ηθικήν βοήθειαν των προς τον σκοπόν, όπως η αρχή της αυτοδιάθεσης, εφαρμοσθή αποτελεσμαστικώς εις την Κύπρον".

Επίσης ο Αρχιεπίσκοπος με δηλώσεις και άλλες ενέργειες του προετοίμαζε την προσφυγή του Κυπριακού στον ΟΗΕ με αξίωση όπως επιτραπεί στο λαό να διενεγήσει δημοψήφισμα σύμφωνα με την τελευταία απόφαση του Οργανισμού για αυτοδιάθεση των λαών.

Ο ανταποκριτής της αθηναϊκής εφημερίδας "Το

Βήμα" στην Ουάσιγκτων μετέδωσε τα εξής για τους μελλοντικούς στόχους του Μακάριου, όπως του τους αποκάλυψε ο ίδιος:

"Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος εξέφρασε την γνώμη, ότι η απόφασις της συνελεύσεως παρέχει επαρκήν νομικήν βάσιν διά την απ' ευθείας προσφυγήν του Κυπριακού λαού εις τον ΟΗΕ, ανεξαρτήτως των ενεργειών Ελληνικής Κυβερνήσεως. Συνεπώς είναι τώρα καιρός να γίνη προσφυγή".

Στις 17 Ιανουαρίου 1953 ο Μακάριος πήγε στην Ουάσιγκτων και στις 18 προέστη δοξολογίας με τη ευκαιρία της εγκαθίδρυσης του νέου Προέδρου στρατηγού Αιζενχάουερ, όπου βρήκε την ευκαιρία και πάλι να αναφερθεί στο Κυπριακό.

"Απολαμβάνοντες του αγαθού της ελευθερίας εις την χώραν αυτήν ελευθέως σκεπτόμενον και αποφασίζοντες, ανεδείξατε διά της ελευθέρας ψήφου σας νέαν πολιτικήν ηγεσίαν, η οποία θα κατευθύνη, εφόσον απολαμβάνη της εμπιστοσύνης σας, την τύχην της χώρας σας. Δοξολογίαν δε σήμερον τελείτε επί τη μεθυστριακή εγκαθιδρυσσει του νέου Προέδρου της μεγάλης αυτής δημοκρατικής χώρας.

Δοξολογίαν τελούν σήμερον και οι Έλληνες της Κύπρου επί τη τρίτη επετείω του εθνικού των Δημοψηφίσματος. Εξέφρασαν και εκείνοι διά δημοψηφίσματος την θέλησιν των διά το πολιτικόν των μέλλον. Αλλά η θέλησις των δεν έγινεν ακόμη σεβαστή υπό της κυριάρχου Μεγάλης Βρετανίας της αρχής της αυτοδιαθέσεως και ελευθερίας της οποίας σεις σπολαμβάνετε και της οποίας ο υπεραμύνεσθε ως πανανθρωπίνου, δικαιώματος στερείται ο κυπριακός λαός. Καθήκον υμών είναι όχι μόνον ως Ελλήνων, αλλά και ως ανθρώπων ελευθέρων και φιλελευθέρων να συμβαετε έκαστος εις την επιτυχία των εθνικών προσπαθειών της υποδούλου Κύπρου. Κάμετε ώστε το ζήτημα της Κύπρου να γίνη και ζήτημα του αμερικανικού λαού. Πολλοί είναι προς τούτο οι τρόποι και τα μέσα. Αρκεί να υπάρχει θέλησις. Και δεν αμφιβάλλω ότι θέλησις υπάρχει".

Οι επαφές του Μακαρίου συνεχίστηκαν για αρκετές ακόμα μέρες με επισκέψεις στο Μπρούκλιν και τη Βοστώνη και αργότερα στην Ουάσιγκτων και πάλι όπου συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής Σόμμερφιλντ, τον Γερουσιαστή Χόρας Σμιθ, σύνδεσμο μεταξύ του Κογκρέσσου και του Στέϊτ Ντηπάρμεντ και τον Αλεξάντερ Σμιθ, μέλος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων.

Αργότερα επισκέφθηκε το Στέϊτ Ντηπάρμεντ και συνομίλησε για το Κυπριακό με τον Γουίλλιαμ Πόρτερ, διευθυντή του τμήματος ελληνικών υποθέσεων και στη συνέχεια αναχώρησε επιστρέφοντας στην Κύπρο μέσω Λονδίνου και Αθήνας.